

Giai cấp công nhân Việt Nam trước thềm cách mạng công nghiệp 4.0

Nguyễn Thị Hiền*

Trường Đại học Kinh tế- Kỹ thuật Công nghiệp

Ngày nhận bài: 04/03/2019, ngày gửi phản biện: 20/03/2019, ngày duyệt đăng: 9/05/2019

Sự phát triển của giai cấp công nhân Việt Nam được đánh dấu bằng những đóng góp nhiều mặt của lực lượng này trong sự tăng trưởng kinh tế - xã hội của Việt Nam thời kỳ đổi mới. Trong bối cảnh toàn cầu hóa kinh tế cùng xu thế cách mạng công nghiệp 4.0, giai cấp công nhân Việt Nam chính là đối tượng chịu tác động mạnh mẽ nhất với nhiều cơ hội và thách thức. Trong bối cảnh này, giai cấp công nhân Việt Nam cần có những bước đi phù hợp để hội nhập sâu rộng với giai cấp công nhân thế giới, trở thành lực lượng sản xuất hiện đại và văn minh. Xuất phát từ những đặc điểm cơ bản của giai cấp công nhân Việt Nam thời kỳ đổi mới, dựa trên định hướng phát triển của Đảng Cộng sản Việt Nam về quá trình chuyển dịch cơ cấu kinh tế, giai cấp công nhân Việt Nam cần có sự chuyển biến về chất một cách căn bản và toàn diện. Đó chính là nhân tố quyết định mục tiêu đưa nước ta trở thành nước công nghiệp theo hướng hiện đại từ năm 2020.

Từ khóa: Giai cấp công nhân Việt Nam, cách mạng công nghiệp 4.0, đổi mới, hội nhập

Mở đầu

Sau hơn 30 năm thực hiện đường lối đổi mới phát triển đất nước do Đảng khởi xướng và lãnh đạo, giai cấp công nhân nước ta đã không ngừng lớn mạnh, trưởng thành cả về số lượng và chất lượng¹. Họ là lực lượng xung kích, đi đầu trong nhiều lĩnh vực, góp phần quan trọng vào thắng lợi của sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước. Giai cấp công nhân với những phẩm chất như cần cù, thông minh, sáng tạo trong lao động sản xuất đang tạo ra ngày càng nhiều sản phẩm hàng hóa, dịch vụ cho xã hội².

1. Giai cấp công nhân Việt Nam trong thời kỳ đổi mới

Với số lượng chỉ chiếm khoảng 13,4% dân số cả nước và 22,6% lực lượng lao động xã hội, nhưng giai cấp công nhân nước ta đã đóng góp

hơn 60% tổng sản phẩm xã hội và hơn 70% ngân sách nhà nước³. Do đó, việc quan tâm và phát triển giai cấp công nhân đáp ứng yêu cầu nhiệm vụ cách mạng trong tình hình mới là hết sức quan trọng. Đó cũng là vấn đề có tính chiến lược, vừa cấp bách vừa lâu dài.

Tiến trình đổi mới đất nước đã và đang thúc đẩy nước ta hội nhập quốc tế ngày càng sâu rộng, trong bối cảnh cuộc cách mạng khoa học và công nghệ, kinh tế tri thức và quá trình toàn cầu hóa diễn ra mạnh mẽ, tác động sâu sắc đến sự phát triển của nhiều nước, Việt Nam “trở thành quốc gia đang đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa, có quan hệ quốc tế rộng rãi, có vị thế ngày càng quan trọng trong khu vực

* Hien062008@gmail.com

¹ Phạm Văn Giang (2017).

Nghiên cứu Ấn Độ và Châu Á. Số 5 - 2019, tr.65-70

² Phạm Công Nhật (2014).

³ Đảng cộng sản Việt Nam (2011), tr.67.

và trên thế giới"⁴, trong đó, công nhân là lực lượng lao động chịu tác động mạnh nhất. Đội ngũ công nhân có sự biến đổi nhanh cả về chất và lượng, nhưng cũng bộc lộ những ưu điểm và hạn chế trong quá trình hội nhập. Mặt khác, hội nhập quốc tế cũng đang khiến giai cấp công nhân nước ta có nhiều biến động, không còn thuần nhất. Số lượng công nhân thuộc thành phần kinh tế nhà nước có xu hướng ngày càng giảm, trong khi số lượng công nhân tham gia vào các thành phần kinh tế ngoài nhà nước lại có xu hướng tăng nhanh. Sự phân tầng, phân hóa trong nội bộ giai cấp công nhân có những biểu hiện phức tạp, kéo theo đó là khoảng cách về thu nhập, điều kiện việc làm... Tất cả các yếu tố này đang ảnh hưởng trực tiếp đến quá trình phát triển của giai cấp công nhân nước ta.

Trên thực tế, có một bộ phận không nhỏ giai cấp công nhân chưa được thụ hưởng tương xứng với những thành tựu của công cuộc đổi mới và những đóng góp của mình. Vấn đề việc làm, đời sống vật chất và tinh thần của bộ phận công nhân ấy đang gặp những khó khăn nhất định⁵. Quan hệ lao động giữa chủ doanh nghiệp với công nhân, nhất là doanh nghiệp ngoài nhà nước và doanh nghiệp có vốn đầu tư nước ngoài đã xuất hiện những xung đột lợi ích, gây bức xúc cho công nhân và diễn biến phức tạp qua một số cuộc đình công, bãi công ở một số khu công nghiệp lớn trên cả nước. Nguyên nhân của thực trạng trên một phần được lý giải là do địa vị chính trị của giai cấp công nhân chưa được khẳng định, sự giác ngộ giai cấp và bản lĩnh của họ không thật sự vững vàng, sự hiểu biết về chính sách, pháp luật còn nhiều hạn chế. Trong khi đó, vai trò của tổ chức cơ sở Đảng, tổ chức

công đoàn và các tổ chức chính trị - xã hội khác trong các doanh nghiệp này chưa thực sự đáp ứng được yêu cầu chính đáng của đội ngũ người lao động.

Ngày nay, mặc dù giai cấp công nhân có nhiều biểu hiện mới như: xu hướng trí thức hóa, có cổ phần trong doanh nghiệp, đa dạng trong cơ cấu thành phần và ngành nghề, thành phần xuất thân,... nhưng về bản chất, địa vị và vai trò của giai cấp công nhân vẫn không thay đổi, họ vẫn đại diện cho lực lượng sản xuất hiện đại, đi đầu trong quá trình xây dựng xã hội giàu mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh. Vì vậy, những quan điểm của chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh về giai cấp công nhân vẫn tiếp tục là cơ sở lý luận quan trọng để xác định sứ mệnh của giai cấp công nhân Việt Nam trong trước tác động ngày càng mạnh mẽ và sâu sắc của cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0.

2. Yêu cầu phát triển của giai cấp công nhân Việt Nam trước thềm Cách mạng công nghiệp 4.0

Cách mạng Công nghiệp 4.0 (hay Cách mạng Công nghiệp lần thứ Tư) (CMCN 4.0) xuất phát từ khái niệm "Industrie 4.0" trong một báo cáo của Chính phủ Đức năm 2013. Nếu so với các cuộc cách mạng công nghiệp trước đây, thì Cách mạng công nghiệp 4.0 đang tiến triển theo một hàm số mũ, nó có thể phá vỡ hầu hết ngành công nghiệp ở mọi quốc gia thông qua những dự báo về biến động của toàn bộ hệ thống sản xuất, quản lý và quản trị⁶. Hiện nay, Cách mạng công nghiệp 4.0 đang diễn ra tại các nước phát triển như Mỹ, châu Âu, một phần châu Á. Bên cạnh những cơ hội mới, Cách

⁴ Như chú thích 3.

⁵ *Tiếp tục xây dựng giai cấp công nhân Việt Nam thời kỳ đẩy mạnh công nghiệp hóa - hiện đại hóa đất nước (2011)*

⁶ *Cách mạng công nghệ 4.0 là gì? Thông tin cần biết để dự đoán nghề nghiệp tương lai (2017).*

mạng công nghiệp 4.0 cũng đặt ra cho nhân loại nhiều thách thức phải đối mặt⁷, như sự bất bình đẳng trong các hoạt động lao động sản xuất. Đặc biệt cuộc cách mạng này có thể phá vỡ thị trường lao động khi sản xuất tự động hóa thay thế lao động chân tay trong nền kinh tế, khi robot thay thế con người trong nhiều lĩnh vực thì hàng triệu lao động trên thế giới có thể rơi vào cảnh thất nghiệp...

Theo *Báo cáo của Diễn đàn Kinh tế Thế giới*, vấn đề việc làm của người lao động sẽ bị tác động của Cách mạng công nghiệp 4.0 theo các giai đoạn khác nhau. Giai đoạn đầu tiên sẽ là thách thức với những lao động văn phòng, trí thức, lao động kỹ thuật. Giai đoạn tiếp theo sẽ hướng tới lực lượng lao động giá rẻ, có thể tác động sẽ chậm hơn... Và như vậy, với sự chuyển động của cuộc cách mạng này, trong khoảng 15 năm tới thế giới sẽ có diện mạo mới về cơ cấu lao động theo xu hướng giảm về số lượng lao động. Những bất ổn về kinh tế này sinh từ Cách mạng công nghiệp 4.0 sẽ dẫn đến những bất ổn về đời sống. Hệ lụy của nó sẽ là những bất ổn về chính trị. Nếu chính phủ các nước không hiểu rõ và chuẩn bị đầy đủ cho làn sóng công nghiệp 4.0, nguy cơ xảy ra bất ổn trên toàn cầu là hoàn toàn có thể⁸.

Ở nước ta, cụm từ "*Cách mạng Công nghiệp 4.0*" được nhắc đến với tần suất khá nhiều trên các kênh truyền thông và mạng xã hội trong vài năm gần đây. Cùng với đó là những hứa hẹn về sự "*đổi đời*" của các doanh nghiệp tại Việt Nam nếu đón được làn sóng này. Trong bối cảnh đó, giai cấp công nhân Việt Nam, lực lượng lao động chính trong cuộc cách mạng sẽ cần chuẩn bị những gì để sẵn sàng hội nhập, đón đầu để góp phần phát triển, đưa đất nước ta lên tầm cao mới⁹.

Trước hết, giai cấp công nhân Việt Nam cần phải được nâng cao trình độ chuyên môn, kỹ năng lao động, thích ứng với công nghệ sản xuất hiện đại của thế giới, góp phần sản xuất ra những sản phẩm kết tinh tinh hoa của trí tuệ, đỉnh cao của công nghệ.

Khi hội nhập kinh tế quốc tế ngày càng sâu rộng, góp phần thúc đẩy quá trình tham gia vào mạng sản xuất, chuỗi giá trị toàn cầu, nâng cao giá trị gia tăng của nền kinh tế, các doanh nghiệp muốn đứng vững và thắng thế trong cạnh tranh thì phải đổi mới dây chuyền sản xuất hiện đại để nâng cao năng suất, chất lượng sản phẩm hàng hóa. Lẽ tất nhiên - giai cấp công nhân - lực lượng vận hành dây chuyền sản xuất ấy cũng phải có trình độ khoa học tương ứng. Đây cũng chính là động lực thúc đẩy giai cấp công nhân không ngừng vươn lên hoàn thiện chuyên môn nghiệp vụ bản thân, kỹ năng nghề nghiệp, đáp ứng yêu cầu phát triển nền kinh tế, có chỗ đứng vững vàng trong doanh nghiệp, đảm bảo thu nhập cho gia đình và xã hội.

Có thể thấy, hiện nay công nhân Việt Nam có trình độ học vấn và chuyên môn nghề nghiệp còn thấp so với mặt bằng chung của các nước phát triển. Theo quy luật phát triển, kinh tế tri thức sẽ tạo nên một lực lượng lao động mới để đáp ứng yêu cầu của sản xuất, đó là công nhân trí thức. Hội nhập quốc tế sẽ tạo điều kiện để giai cấp công nhân nước ta hình thành tác phong và kỷ luật lao động công nghiệp hiện đại, yêu cầu người công nhân phải năng động, sáng tạo, nhạy bén trong cách nghĩ và làm, trong hợp tác và cạnh tranh với các quốc gia trên thế giới. Cách mạng công nghiệp 4.0 sẽ thúc đẩy quá trình giao lưu kinh tế, văn hóa, từ đó giai cấp công nhân có điều kiện để học hỏi phương thức, kỹ năng lao động, phương thức sản xuất của các

⁷ *Định nghĩa cách mạng công nghệ 4.0 (2017).*

⁸ Như chú thích 7.

⁹ *Cách mạng công nghiệp 4.0. cơ hội và thách thức cho chủ khách sạn (2019)*

nước có nền kinh tế phát triển trên thế giới. Cùng với đó, người công nhân có cơ hội tiếp thu các hệ tư tưởng tiên bộ, cách tư duy năng động, sống chuẩn mực đạo đức, văn minh hiện đại của các quốc gia phát triển.

Thứ hai, giai cấp công nhân Việt Nam cần nâng cao bản lĩnh chính trị, tin tưởng vào sự lãnh đạo của Đảng, hướng tới mục tiêu xây dựng nước Việt Nam xã hội chủ nghĩa giàu mạnh, dân chủ, công bằng và văn minh.

Có một thực tế mà chúng ta cần phải nhìn nhận là giai cấp công nhân Việt Nam không đồng đều về nhận thức xã hội, mức độ giác ngộ giai cấp, bản lĩnh chính trị, ý thức tổ chức và kỷ luật lao động. Trong một nền kinh tế năng động, các yếu tố đa văn hóa mang tính toàn cầu có khả năng tác động mạnh đến ý thức đạo đức, niềm tin chính trị của người lao động theo nhiều cách khác nhau. Việc tiếp nhận và xử lý những vấn đề nói trên cho phù hợp với văn hóa Việt Nam cả phương diện truyền thống và hiện đại là một điều không dễ dàng đối với giai cấp công nhân.

Trong bối cảnh đó, đã có một bộ phận công nhân tỏ thái độ hoài nghi, thậm chí bàng quan, thờ ơ trước những luận điệu xuyên tạc sai trái của các thế lực thù địch về tiến trình phát triển kinh tế của nước ta trong giai đoạn hiện nay. Càng hội nhập sâu rộng thì nguy cơ xa rời văn hóa truyền thống, coi thường những giá trị tinh hoa của dân tộc, đánh mất bản sắc dân tộc càng hiện rõ trong một bộ phận công nhân, họ mất định hướng trong nhận thức, tư tưởng, lung lạc ý chí, niềm tin, làm suy thoái đạo đức, lối sống, phai nhạt lý tưởng, mục tiêu chủ nghĩa xã hội¹⁰. Thực trạng nói trên sẽ có thể làm suy yếu vai trò, sức mạnh của giai cấp công nhân, cản trở sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa và con đường đi lên chủ nghĩa xã hội của nước ta. Hội

nhập quốc tế cũng tác động đến thể chế chính trị, nhất là khi nước ta gia nhập vào các tổ chức thương mại tự do thế hệ mới. Trong quá trình đó, buộc chúng ta phải tuân theo những định chế, cam kết mà các tổ chức thương mại này đưa ra về quan hệ lao động. Cùng với đó là các nhà nhà đầu tư đến từ các nước tư bản chủ nghĩa, do khác biệt ý thức hệ, nên quan niệm về các vấn đề chính trị, xã hội có sự khác nhau. Do đó, hội nhập càng sâu rộng thì tổ chức Đảng và các tổ chức chính trị - xã hội của công nhân khó có điều kiện phát huy hết vai trò. Điều này làm cho giai cấp công nhân, nhất là bộ phận công nhân lao động trong các khu công nghiệp, khu chế xuất không có điều kiện và môi trường để tham gia các hoạt động chính trị, xã hội, làm cho công nhân xa dần đời sống chính trị. Như vậy, do sự tác động thuận, nghịch của hội nhập quốc tế, giai cấp công nhân nước ta vừa có thời cơ để nâng cao trình độ học vấn, chuyên môn, hình thành tác phong và kỷ luật lao động, tiếp nhận, phát triển lành mạnh các giá trị văn hóa tiên bộ, hiện đại. Bên cạnh đó, giai cấp công nhân cũng đối mặt với không ít nguy cơ, thách thức, nhất là nguy cơ về suy thoái tư tưởng đạo đức, lối sống, phai nhạt bản sắc văn hóa dân tộc, phai nhạt lý tưởng cách mạng, ảnh hưởng đến vai trò tiên phong của giai cấp công nhân trong quá trình xây dựng chủ nghĩa xã hội.

Thứ ba, giai cấp công nhân Việt Nam cần kiện toàn đội ngũ, trau dồi ý thức tổ chức kỷ luật, trở thành lực lượng, tiên phong trong các thành phần kinh tế trên mỗi bước đường phát triển của đất nước trong thời đại mới.

Trong bất kỳ hoàn cảnh nào, khi "giai cấp công nhân trở thành dân tộc" (Karl Marx) thì không có thách thức nào có thể ngăn lực lượng này trong quá trình thực hiện sứ mệnh lịch sử.

¹⁰ Phạm Thị Minh Nguyệt (2015), tr.40.

Cùng với cả nước, giai cấp công nhân sẽ tiếp tục hoàn thành sự nghiệp phát triển đất nước theo định hướng xã hội chủ nghĩa¹¹. Là giai cấp đại diện cho sự tiến bộ xã hội, đại biểu của phương thức sản xuất tiên tiến nhất, cho lý tưởng về một xã hội “*Dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh*”, giai cấp công nhân Việt Nam cần nâng cao ý thức tổ chức kỷ luật lao động, kiện toàn đội ngũ, bồi dưỡng về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống... Sự nghiệp đẩy mạnh công nghiệp hóa - hiện đại hóa càng đi vào chiều sâu thì chúng ta càng có dịp để khẳng định vị thế, vai trò của giai cấp công nhân. Hiện nay, sự giàu mạnh của đất nước đang được xây dựng bằng trí tuệ và công sức của hàng chục triệu lao động công nghiệp và dịch vụ, hiện đóng góp khoảng 90% (công nghiệp và xây dựng 48,9%; dịch vụ 41,4%) cho GDP của nước ta¹².

Kết luận

Thế giới đang bước vào cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0, sẽ có rất nhiều đổi mới, nhưng bản chất của cuộc cách mạng này vẫn là sản xuất công nghiệp, gắn liền với công nghệ. Ở cách mạng công nghiệp lần thứ hai, dân tộc ta làm nên Cách mạng Tháng Tám. Ở cách mạng công nghiệp lần thứ ba, toàn đảng toàn dân đã hoàn thành sự nghiệp thống nhất đất nước và đổi mới phát triển. Xu thế cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0 hiện nay cho thấy, không một lực lượng nào có thể thay thế giai cấp công nhân trong tiến trình phát triển đất nước. Sát cánh cùng với giai cấp công nhân là các giai cấp tầng lớp khác sẽ làm nên một hình ảnh mới của Việt Nam sánh vai với các cường quốc năm châu¹³. Hơn lúc nào hết, việc nghiên cứu, luận giải để có chủ trương, chính sách đúng từ những vấn đề

như sứ mệnh lịch sử của giai cấp công nhân trong điều kiện toàn cầu hóa và cách mạng công nghiệp 4.0, từ đó xác định những nhiệm vụ cấp bách của giai cấp công nhân trong giai đoạn hiện nay là việc làm có ý nghĩa vô cùng quan trọng trong sự thành công của sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước.

Lịch sử Việt Nam với những trang vàng vẻ chặng đường phát triển của giai cấp công nhân sẽ luôn nhắc nhở chúng ta về lợi ích, vị thế của lực lượng này trong xã hội, trong sự gắn bó với lợi ích dân tộc. Mỗi liên hệ mật thiết của giai cấp công nhân, nhân dân lao động và của cả dân tộc dưới sự lãnh đạo của Đảng cộng sản Việt Nam không ngừng được củng cố trên con đường phát triển của nước ta trong những năm tiếp theo.

Tài liệu tham khảo

1. Đảng Cộng Sản Việt Nam (2011), *Cương lĩnh xây dựng và phát triển đất nước trong thời kỳ quá độ lên Chủ nghĩa xã hội*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội
2. Phạm Văn Giang (2017), “Luận án Tiến sĩ Triết học”, Học viện Chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh.
3. Phạm Thị Minh Nguyệt (2015), “Tác động của quá trình toàn cầu hóa và hội nhập quốc tế với đời sống văn hóa tinh thần của giai cấp công nhân Việt Nam”, *Tạp chí Khó học*, Trường Đại học Mở Thành phố Hồ Chí Minh, số 1, tr.40.
4. Phạm Công Nhật, *Đề giai cấp công nhân Việt Nam thực sự là lực lượng tiên phong trong sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước*, <http://www.tapchicongsan.org.vn/Home/Xay-dung-giai-cap-cong-nhan/2014/26990/De-giai-cap-cong-nhan-Viet-Nam-thuc-su-la-luc-luong.aspx>, ngày truy cập 15/3/2019.
5. *Cách mạng công nghiệp 4.0: cơ hội và thách thức cho chủ khách sạn*,

¹¹ *Giai cấp công nhân Việt Nam sẽ đi đầu trong Cách mạng công nghiệp 4.0 (2018)*.

Nghiên cứu Ấn Độ và Châu Á. Số 5 - 2019, tr.65-70

¹² Như chú thích 11.

¹³ Như chú thích 11.

<https://ezcloud.vn/cach-mang-cong-nghiep-4-0-co-hoi-thach-thuc-cho-chu-khach-san/>, ngày truy cập 15/3/2019.

6. *Cách mạng công nghiệp 4.0 là gì? Thông tin cần biết để dự đoán nghề nghiệp tương lai*, <http://duhocvietlink.edu.vn/cach-mang-cong-nghiep-4-0-la-gi-thong-tin-can-biet-de-du-doan-nghe-nghiep-tuong-lai/>, ngày truy cập 15/3/2019.

7. *Định nghĩa cách mạng công nghệ 4.0*, <http://www.vnu-itp.edu.vn/vi/tin-tuc/cong-nghe/791-dinh-nghia-cacb-mang-cong-nghe.html>, ngày truy cập 15/3/2019.

8. *Tiếp tục xây dựng giai cấp công nhân Việt Nam thời kỳ đẩy mạnh công nghiệp hóa - hiện đại hóa đất nước*,

<http://www.nhandan.com.vn/chinhtri/item/858380-2-.html>, ngày truy cập 15/3/2019.

9. *Giai cấp công nhân Việt Nam sẽ đi đầu trong CMCN 4.0*, <https://laodong.vn/cong-doan/giai-cap-cong-nhan-viet-nam-se-di-dau-trong-cach-mang-cong-nghiep-40-628545.lido>, ngày truy cập 15/3/2019.